

Standardy postępowania z tzw. więźniami niebezpiecznymi w orzecznictwie ETPCz
– zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

Agnieszka Magdalena Świergała

1. Wprowadzenie

Skazani oraz tymczasowo aresztowani, stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych, inaczej tzw. niebezpieczni¹, tworzą szczególną kategorię osób karnie izolowanych. Zaliczamy do nich często osoby agresywne, niebezpieczne dla społeczeństwa czy współosadzonych, stanowiące realne zagrożenie prawidłowego funkcjonowania i bezpieczeństwa zakładów karnych². Jest to jednak stosunkowo nieliczna grupa.

Tabela 1. Osadzeni stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, odbywający karę w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwa tego zakładu.

Stan w dniu:	Liczba zakwalifikowań do niebezpiecznych	Liczba odwołań zakwalifikowanych do niebezpiecznych	Ogółem:
31 stycznia 2018 r.	12	13	112
31 grudnia 2017 r.	6	9	113
30 listopada 2017 r.	13	17	116
31 października 2017 r.	18	6	120
30 września 2017 r.	15	16	108
31 sierpnia 2017 r.	13	12	109
31 lipca 2017 r.	9	8	108

¹ Ustawą z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2003 r., Nr 142, poz. 1380 wprowadzono zmianę z określenia „niebezpieczny” na „stwarzający zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych”.

² T. Kalisz, *Osadzeni niebezpieczni. Procedura kwalifikacji, jej weryfikacja oraz zakres ograniczeń*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego”, Tom XLIII, Wrocław 2017, s. 1.

30 czerwca 2017 r.	10	9.	107
31 maja 2017 r.	11	9	106
30 kwietnia 2017 r.	7	17	104
31 marca 2017 r.	9	8	114
28 lutego 2017 r.	12	21	113
31 stycznia 2017 r.	8	9	122

Opracowano na podstawie: Miesięczna informacja statystyczna, od stycznia 2017 r. do stycznia 2018 r., Ministerstwo Sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, www.sw.gov.pl.

Reżim osadzenia tzw. więźniów niebezpiecznych jest źródłem zainteresowania doktryny oraz orzecznictwa od wielu lat. Jest to populacja skazanych, która wywołuje silne emocje nie tylko wśród osób zajmujących się problematyką penitencjarną, ale także w otwartym społeczeństwie³. Zaliczenie osadzonego do kategorii „niebezpiecznych” wiąże się z wyjątkowo wysokim stopniem ingerencji w jego sferę praw i wolności. Nie dziwią więc liczne skargi obywateli do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu⁴. Na marginesie należy tylko wskazać, iż istotną rolę w kształtowaniu standardu wykonywania kary wobec tej grupy więźniów, poza orzecznictwem ETPCz, pełnią m.in. wciąż aktualne Zalecenia Nr R (82) 17 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie aresztowania i traktowania niebezpiecznych więźniów przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 24 września 1982 r.⁵, Zastrzeżenia Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)⁶ oraz Europejskie Reguły Więzienne z 2006 roku⁷.

2. Analiza wybranych spraw przeciwko Polsce

2.1 Uwagi ogólne

Uwagi przedstawione przez Trybunał w orzeczeniach, wywiedzionych w ramach skarg obywateli polskich stanowią istotną przestrzeń do oceny i analizy nie tylko obowiązujących

³ K. Keller, *Skazani „niebezpieczni” a wybrane problemy praktyki penitencjarnej*, [w:] E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana. Świątek koronny. Teryoryzm*, Kraków 2005, s. 327.

⁴ Dalej: ETPCz lub Trybunał.

⁵ Zob. Z. Lasocik, *Komentarz do Rekomendacji Nr R (82) 17 dotyczącej warunków izolacji i postępowania z więźniami niebezpiecznymi*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 72-73, Warszawa 2011.

⁶ Zob. szerzej: E. Januszkiewicz, *Oddziaływania penitencjarne prowadzone wobec skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego w świetle obowiązujących przepisów oraz raportów CPT*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 92, Warszawa 2016.

⁷ Zalecenia Rec (2006) 2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

rozwiązań normatywnych, ale także praktyki funkcjonowania systemu penitencjarnego w naszym kraju. Artykuł 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) chroni jedną z najbardziej fundamentalnych wartości społeczeństwa demokratycznego, zakazując kategorycznie tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania⁸. Z dobrze ugruntowanej opinii ETPCz wynika, iż „Specjalne reżimy więzienne nie są *per se* sprzeczne z art. 3, na którego gruncie państwo musi zapewnić danej osobie warunki osadzenia, które nie naruszają godności ludzkiej oraz zadbać żeby sposób i metoda wykonywania niniejszego środka nie narażyły jej na ból i niedogodności o natężeniu wykraczającym poza nieunikniony poziom cierpienia związany z pozbawieniem wolności, a także, mając na względzie praktyczne wymogi uwięzienia, żeby jej zdrowie i samopoczucie były odpowiednio chronione”⁹. Biorąc pod uwagę powyższe, trudno nie podzielić poglądu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, iż uzasadnione jest w pewnych przypadkach nadanie statusu tzw. więźnia niebezpiecznego, niemniej jednak wyjątkowość takich sytuacji nie może usprawiedliwiać łamania praw człowieka¹⁰. Bliższa analiza wybranych zagadnień, prezentowanych w rozstrzygnięciach Trybunału pozwoli odpowiedzieć m.in. na pytania czy w Polsce zachowany jest standard chroniący ludzką godność osadzonych oraz czy formy izolacji skazanych niebezpiecznych nie naruszają wspomnianego wyżej zakazu.

2.2. Orzecznictwo ETPCz

Pomimo, iż dnia 24 października 2015 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego, której celem było dostosowanie polskich przepisów do wyroków Trybunału w głośnych sprawach: *Horych v. Polsce* (skarga nr 13621/08) oraz *Piechowicz v. Polsce* (skarga nr 20071/07)¹¹ z dnia 17 kwietnia 2012 r., reżim osadzenia tzw. więźniów niebezpiecznych wciąż budzi wiele wątpliwości. Godzi się zauważyć, iż kolejne sprawy przegrywane przez Polskę stanowić będą nie tylko obciążenie dla Skarbu Państwa, ale przede wszystkim ukażą mankamenty obowiązujących regulacji, narażając przy tym na uszczerbek prawa osadzonych. Tezy zawarte w orzecnictwie strasburskim¹² mają niewątpliwie fundamentalne znaczenie, gdyż stanowią swoisty wyznacznik, tworzący standard kwalifikowania i traktowania osadzonych niebezpiecznych. Zgodzić należy się z poglądem Z. Hołdy, że osoby pozbawione wolności są z natury rzeczy narażone na złe traktowanie przez funkcjonariuszy państwa. Więźniom brakuje również poparcia ze strony społeczeństwa, w konsekwencji wymagają oni istnienia szczególnych mechanizmów,

⁸ B. Gronowska, *Więźniowie niebezpieczni w polskich zakładach karnych*, „Prokuratura i Prawo”, nr 7-8, Warszawa 2013, s. 8.

⁹ Por. Wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. — sprawa *Piechowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 20071/07; Wyrok z 1 czerwca 2017 r. — sprawa *Dejnek przeciwko Polsce*, skarga nr 9635/13.

¹⁰ W sprawie *Piechowicz v. Polsce* HFPC złożyła opinię przyjaciela sądu.

¹¹ W sprawach tych zostały podsumowane zasady ogólne, dotyczące postępowania z tzw. więźniami niebezpiecznymi.

¹² Wszystkie orzeczenia dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://bip.ms.gov.pl>, 15.02.2018.

chroniących przed naruszaniem ich praw¹³. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szczegółowe omówienie wszystkich okoliczności konkretnych spraw, wskazane zostaną zatem tylko najistotniejsze i najczęściej powtarzane przez Trybunał zarzuty w wyrokach przeciwko Polsce.

W swoich orzeczeniach ETPCz podkreśla przede wszystkim, iż:

„(...) osadzenie w pojedynczej celi, nawet w przypadku, gdy wiąże się z relatywną izolacją, nie może być stosowane wobec więźnia przez czas nieokreślony. Należy poszukiwać rozwiązań alternatywnych do celi izolacyjnej dla osób uznanych za niebezpieczne, których osadzenie w zwykłych jednostkach penitencjarnych w warunkach zwykłego rygoru jest niewłaściwe”¹⁴. — *Horych v. Polsce*

Polski ustawodawca w nowelizacji z 2015 r. nie uwzględnił tej uwagi, bowiem obowiązująca regulacja wciąż nie przewiduje żadnych czasowo ograniczonych ram dla stosowania omawianego reżimu. Chcąc uniknąć powtarzania tego zarzutu przez ETPCz w przyszłości, koniecznym będzie ustawowe wypełnienie luki w tym zakresie. Za określeniem maksymalnego czasu posiadania przez skazanego oraz tymczasowo aresztowanego statusu więźnia „niebezpiecznego” przemawiają przede wszystkim zasada humanitaryzmu oraz kwestia readaptacji społecznej takiej osoby. Wszak trzeba mieć na uwadze, że w takich warunkach cele kary pozbawienia wolności (art. 67 § 1 k.k.w.) są trudne do osiągnięcia, a społecznie pożyteczny powrót więźniów do społeczeństwa powinien być na pierwszym planie. Słusznie R. Musidłowski oraz T. Bulenda jeszcze przed wspomnianą nowelizacją postulowali, by wprowadzić do ustawodawstwa penitencjarnego maksymalny okres posiadania przez skazanego statusu niebezpiecznego¹⁵. Autorzy zaproponowali, by był to okres wynoszący jedną trzecią długości odbywanej kary. W wypadku zakwalifikowania skazanego do niebezpiecznych na początku odbywania kary — termin, od którego przysługiwałoby skazanemu uprawnienie do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Ponadto, autorzy wskazują na ewentualną możliwość przedłużenia tego statusu wyjątkowo na czas określony, co zdaje się pozbawiać wskazaną koncepcję podstawowej wady, a mianowicie konieczności przesądzania z góry kiedy potrzeba stosowania omawianego reżimu ustanie.

Ponadto, w kwestii uzasadnień przedłużania owego reżimu Trybunał podnosi, że:

¹³ Zob. Z. Hołda, *Publiczne oświadczenia Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 60, Warszawa 2008, s. 6.

¹⁴ Zob. Sprawa Horych v. Polsce, § 90.

¹⁵ Zob. T. Bulenda, R. Musidłowski, *O więźniach niebezpiecznych w kontekście ochrony praw człowieka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, nr 60, Warszawa 2008, s. 44.

„Decyzja powinna umożliwić ustalenie, czy władze dokonały ponownej oceny biorąc pod uwagę wszelkie zmiany w okolicznościach, sytuacji skarżącego oraz jego zachowaniu. Uzasadnienie powinno być coraz bardziej szczegółowe wraz z upływem czasu”¹⁶. — *Horych v. Polsce*

„(...) w przedmiotowej sprawie władze niewystarczająco uzasadniły przedłużenie reżimu, procedura przeglądu statusu "więźnia niebezpiecznego" skarżącego była czystą formalnością, ograniczającą się do powtarzania tych samych powodów”¹⁷. — *Pugžlys v. Polsce*

„(...) decyzje, przedłużające stosowanie reżimu wobec skarżącego, odwoływały się tylko do faktu, że powody przywołane wcześniej nie przestały istnieć”¹⁸. — *Karwowski v. Polsce*

Trybunał również w wielu innych sprawach¹⁹ dostrzegł problem nieuzasadniania w wystarczający sposób przedłużania stosowania omawianego reżimu. W obowiązującym brzmieniu art. 88a § 2 k.k.w. ustawodawca określił obowiązek uwzględniania wymienionych w tym przepisie warunków przy podjęciu i każdorazowej weryfikacji decyzji o uznaniu skazanego za stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa, co zasługuje na aprobatę, gdyż może istotnie wpłynąć na wyeliminowanie lakonicznych uzasadnień dotyczących odmowy zmiany statusu sprawcy. Wśród określonych w komentowanym przepisie warunków znajdują się m.in. właściwości i warunki osobiste skazanego, sposób zachowania się w trakcie pobytu w zakładzie karnym, stopień demoralizacji lub postępy w resocjalizacji. Nie da się jednak ukryć, że takie osoby nie mają wielu szans, na udowodnienie, że nie stanowią już zagrożenia dla bezpieczeństwa zakładu, dlatego tam, gdzie to możliwe powinno stosować się zasady ogólne dotyczące reżimu zakładu karnego typu zamkniętego, przy zastosowaniu bardziej intensywnej kontroli w porównaniu do pozostałych więźniów. Oczywiście równie istotną kwestię w tym względzie stanowi praktyka stosowania wspomnianych regulacji, które na nic się zdadzą jeżeli dalej uzasadnienia będą formułowane w sposób automatyczny, żeby nie powiedzieć pochopny. Bez wątplenia jednak tego rodzaju zmiana może przyczynić się do zapobiegania bezzasadnego przedłużania stosowania reżimu „N”. Warto wskazać, iż problem ten zauważył również Rzecznik Praw Obywatelskich, który w swoim wystąpieniu z 19 lutego 2016 roku zaapelował do Dyrektora

¹⁶ Sprawa *Horych v. Polsce*, § 92.

¹⁷ Wyrok z dnia 14 czerwca 2016 r. — sprawa *Pugžlys przeciwko Polsce*, skarga nr 446/10, § 64.

¹⁸ Wyrok z dnia 19 kwietnia 2016 r. — sprawa *Karwowski przeciwko Polsce*, skarga nr 29869/13, § 42.

¹⁹ Zob. m.in. Wyrok z dnia 12 stycznia 2016 r. — Sprawa *Prus przeciwko Polsce*, skarga nr 5136/11; Wyrok z dnia 21 marca 2017 r. — Sprawa *Korgul v. Polsce*, skarga nr 36140/11; Wyrok z dnia 12 stycznia 2016 r. — Sprawa *Karykowski przeciwko Polsce*, skarga nr 653/12; Wyrok z dnia 16 lutego 2016 r. — Sprawa *Paluch v. Polsce*, skarga nr 57292/12; Wyrok z dnia 12 stycznia 2016 r. — Sprawa *Romaniuk v. Polsce*, skarga nr 59285/12.

Generalnego Służby Więziennej o zasadniczą zmianę praktyki postępowania z więźniami niebezpiecznymi²⁰.

Co więcej, zdaniem Trybunału:

„(...) bardzo ograniczona możliwość kontaktu z ludźmi nie może złagodzić w sposób wystarczający skutków prawie całkowitej i przedłużającej się izolacji skarżącego oraz codziennej samotności, które wpływają na jego stan umysłowy i emocjonalny. Trybunał przypomina, że wszelkie formy izolacji bez zapewnienia właściwej stymulacji umysłowej i fizycznej, mogą w dłuższej perspektywie wywołać szkodliwe skutki powodujące pogorszenie zdolności umysłowych i umiejętności społecznych”²¹. — *Horych v. Polsce*

„Nie wydaje się, aby władze podjęły wszelkie starania zmierzające do zniwelowania efektów izolacji skarżącego, poprzez stymulację fizyczną i psychiczną, z wyjątkiem codziennych i samotnych spacerów w odseparowanym obszarze”²². — *Romaniuk v. Polsce*

Na problem ten Trybunał również wielokrotnie zwracał uwagę w późniejszych orzeczeniach, między innymi w wyroku z dnia 21 marca 2017 r., w sprawie *Korgul v. Polsce*, w którym podniósł, iż polskie władze nie przykładały odpowiedniej wagi do tego, aby przeciwdziałać skutkom izolacji skarżącego²³ oraz w sprawie *Świderski v. Polsce*, wskazując głównie na brak możliwości zniwelowania niekorzystnych skutków stosowania wobec skarżącego reżimu osadzonego „niebezpiecznego” przy pomocy samych widzeń z rodziną czy dostępu do biblioteki, mając na względzie charakter oraz zasięg innych zastosowanych ograniczeń²⁴. Negatywne psychologiczne i emocjonalne skutki izolacji społecznej są nieodłącznym elementem stosowania przedmiotowego reżimu. Tam, gdzie w grę wchodzi izolacja władze powinny wykazywać się szczególną ostrożnością, poddając starannej ocenie wszystkie konkretne okoliczności, zawsze rozważając możliwość nałożenia mniej dolegliwych środków, mogących spełniać założone cele. Jak się wydaje, bardzo często brak jest przeszkód dla umożliwienia osadzonemu „niebezpiecznym” uczestnictwa w zajęciach kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu czy w spotkaniach religijnych razem z innymi osadzonymi, pod warunkiem wzmożonego nadzoru w trakcie takich inicjatyw. Jak zostało wcześniej wskazane, osadzeni Ci nie mają wielu szans na udowodnienie, że nie stanowią już zagrożenia dla bezpieczeństwa zakładu, dlatego zintensyfikowanie tego rodzaju oddziaływań wydaje się szczególnie uzasadnione.

²⁰ Zob. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/do-dgsw-ws-realizacji-wyrokow-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka-dotyczacych-osadzonych> 22.05.2018.

²¹ Sprawa *Horych v. Polsce*, § 98.

²² Sprawa *Romaniuk v. Polsce*, § 41.

²³ Zob. Sprawa *Korgul v. Polsce*, § 40.

²⁴ Wyrok z dnia 16 lutego 2016 r. — Sprawa *Świderski przeciwko Polsce*, skarga nr 5532/10, §59.

Równie istotnym problemem, poruszonym w orzecznictwie ETPCz są kontrole osobiste.

„Trybunał ma wątpliwości odnośnie kontroli osobistej, której poddawany był skarżący codziennie, a nawet kilkakrotnie w ciągu dnia przy każdorazowym opuszczeniu i powrocie do celi (...). Przeszukania z rozbieraniem, obejmujące kontrolę odbytu były przeprowadzane rutynowo i nie wiązały się z żadną konkretną potrzebą podyktowaną względami bezpieczeństwa, ani żadnym konkretnym podejrzeniem dotyczącym zachowania skarżącego”²⁵. — *Horych v. Polsce*

„Trybunał zgadza się, że przeszukanie z rozbieraniem może być niekiedy konieczne w celu zapewnienia bezpieczeństwa zakładu lub ochrony porządku i zapobiegania przestępstwom”²⁶. — *Piechowicz v. Polsce*

Możliwość przeprowadzania tego rodzaju kontroli utrzymana została w k.k.w. również po jego nowelizacji. Wprowadzono jednak w art. 88b § 2 k.k.w. rozwiązanie, umożliwiające odstępianie od stosowania rygorów określonych w § 1 przywołanego przepisu, którą to zmianę należy ocenić pozytywnie, pod warunkiem że w praktyce uprawnienie to będzie wykorzystywane. Wydaje się, że w odniesieniu do niektórych sfer właściwszym rozwiązaniem byłoby zawężenie funkcjonariuszom Służby Więziennej marginesu swobody, tak by zminimalizować ryzyko nadużyć. Warto wskazać, iż więźniów poza celą porusza się przy wykorzystaniu kajdanek²⁷, pod bezpośrednim dozorem funkcjonariuszy. Wykonywane przez niego czynności m.in. w celi oraz w kącie sanitarnym, podlegają ciągłemu monitoringowi za pośrednictwem kamer przemysłowych (art. 88c k.k.w.)²⁸. Jak się wydaje, są to środki nadzoru wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w zakładzie, w tym uniemożliwiania osadzonemu przekazywania jakichkolwiek przedmiotów czy nawiązywania kontaktów poza celą. Mając powyższe na względzie, zbędne jest przeprowadzanie przy każdorazowym wyjściu i powrocie do cel kontroli osobistych (art. 88b § 1 p. 5 k.k.w.), w trakcie których więźniowie muszą rozebrać się do naga i zrobić głęboki przysiad. Pełne rewizje osobiste nie powinny być codzienną rutyną, a środkiem stosowanym tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w związku z konkretnym podejrzeniem dotyczącym zachowania osadzonego. Znow, w przypadku omówionej wyżej kwestii uczestnictwa osadzonych „niebezpiecznych” m.in. w zajęciach kulturalno-oświatowych z innymi osadzonymi, uznać należy, iż powinny one być – nie wyjątkiem, lecz zasadą, od której można by w szczególnie uzasadnionych przypadkach odstąpić. Oczywiście ustawodawca powinien przesądzić czym byłyby szczególnie uzasadnione przypadki, tworząc chociażby otwarty ich katalog. W ten sposób możliwe jest

²⁵ Sprawa *Horych v. Polsce*, § 100.

²⁶ Sprawa *Piechowicz v. Polsce*, § 176.

²⁷ W omawianych sprawach były to najczęściej tzw. kajdanki zespolone, a więc kajdany na ręce i nogi połączone łańcuchem; Zob. również: Sprawa *Korgul v. Polsce* — „Trybunał nie jest przekonany, że zakuwanie skarżącego w kajdany przy każdej okazji było konieczne”, §41.

²⁸ Jest to obowiązek obligatoryjny i niepodlegający żadnej modyfikacji.

zminimalizowanie ryzyka powstania sporów interpretacyjnych. Mając powyższe na względzie stwierdzić należy, że sposób, w jaki został uregulowany katalog warunków określony § 1 bez wątpienia wymaga przemodelowania. Trudno określić jak ukształtuje się orzecznictwo ETPCz po wspomnianych zmianach, jednak prawdopodobne wydaje się ponowne podnoszenie tego rodzaju zarzutów przeciwko Polsce, w szczególności jeżeli uprawnienie wynikające z art. 88b § 2 będzie rzadko wykorzystywane, dlatego tak ważną kwestię w tym względzie stanowi praktyka stosowania wspomnianych regulacji. Ramy prawne reżimu „N” wciąż są zbyt sztywne. Nie sposób mówić o zachowaniu standardu chroniącego godność człowieka, gdy dochodzi to zupełnie zbędnej kumulacji środków, niejednokrotnie wyraźnie wkraczających w sfery intymne osadzonych. Warto wskazać, iż Trybunał zwracał uwagę na problem inwazyjnych i krępujących kontroli osobistych, przeprowadzanych nawet kilka razy dziennie we wszystkich analizowanych w niniejszym opracowaniu sprawach (tj. sprawy *Horych v. Polsce*, *Piechowicz v. Polsce* oraz orzecznictwo ETPCz z 2016 i 2017 r.)²⁹. Abstrahując od faktu, iż Trybunał badając czy zostały naruszone postanowienia art. 3 Konwencji ocenia kumulatywny wpływ nałożonych na skarżącego ograniczeń, wskazać należy, że w opinii CPT już sam obowiązek poddania się rutynowym przeszukaniom z rozbieraniem przy każdorazowym wejściu lub wyjściu z celi może zostać uznany za poniżające traktowanie.

3. Podsumowanie

W tym miejscu należy podkreślić, że w świetle przywołanego orzecznictwa dyskusja nad reżimem osadzenia tzw. więźniów niebezpiecznych jest wciąż aktualna, a zalecenia ETPCz nie są w pełni realizowane w polskim systemie penitencjarnym. Podstawowym problemem jest znalezienie racjonalnych oraz efektywnych metod i środków stosowanych względem omawianej kategorii osadzonych. W przypadku tak daleko idącej ingerencji w sferę praw i wolności obywatelskich oraz praw i obowiązków skazanego jako użytkownika zakładu karnego potrzebna jest szczegółowa i jednoznaczna regulacja. Reżim zakładu karnego typu zamkniętego już sam w sobie cechuje się wysokim stopniem ingerencji w wyżej wymienioną strefę. Mając na uwadze powyższe rozważania wydaje się, że dobrym rozwiązaniem byłaby stopniowa próba odejścia, choćby częściowo, od stosowania warunków jeszcze bardziej zaostrzających ten reżim. Standardowe warunki bezpieczeństwa i izolacji przewidziane dla zakładu karnego typu zamkniętego połączone z odpowiednimi środkami dyscyplinującymi oraz środkami przymusu bezpośredniego bardzo często

²⁹ Wyrok z dnia 5 października 2017 r. — Sprawa *Pawlak przeciwko Polsce*, skarga nr 41436/11, w ramach której ETPCz uznał, że: „Ciągłe, rutynowe i masowe stosowanie pełnego zakresu środków przez bardzo długi czas w ramach statusu więźnia niebezpiecznego nie jest konieczne z punktu widzenia utrzymania bezpieczeństwa więziennego”, §54; Wyrok z dnia 4 października 2016 r. — Sprawa *Klibisz przeciwko Polsce*, skarga nr 2235/02; Sprawy: *Korgul v. Polsce*, *Paluch v. Polsce*, *Świdorski v. Polsce*, *Pugżlys v. Polsce*, *Karwowski v. Polsce* oraz sprawy z 12 stycznia 2016 r. tj. *Karykowski v. Polsce*, *Prus v. Polsce*, *Romaniuk v. Polsce*.

mogłyby okazać się wystarczające w postępowaniu z takimi osobami³⁰. Mimo, iż liczba więźniów uznanych za niebezpiecznych stanowi niewielki odsetek całej populacji więziennej, jest to grupa szczególnie narażona na nieuprawnioną ingerencję w sferę praw i wolności, dlatego bardzo ważne jest przestrzeganie w stosunku do nich omówionych standardów.

³⁰ Tak m. in. R. Musidłowski, T. Bulenda, *O więźniach ...*, dz.cyt., s. 41.

Standardy postępowania z tzw. więźniami niebezpiecznymi w orzecznictwie ETPCz – zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

O autorze

Studentka V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka wystąpień na konferencjach ogólnopolskich. Stypendystka JM Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego dla najlepszych studentów. Przewodnicząca Koła Naukowego Postępowania Karnego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Seminarzystka w Zakładzie Prawa Karnego Wykonawczego UJ.

Zainteresowania naukowe: prawo karne wykonawcze, postępowanie karne, prawa człowieka.

Streszczenie

Dnia 24 października 2015 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego, której celem było dostosowanie polskich przepisów do wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w głośnych sprawach: Horych v. Polsce oraz Piechowicz v. Polsce. W niniejszym artykule poddano analizie zgodność obecnie obowiązujących regulacji ze standardami postępowania z osobami stwarzającymi poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych, wynikającymi z orzecznictwa ETPCz. Na chwilę obecną brak jest rozstrzygnięć Trybunału obejmujących nowy stan prawny, jednak już teraz wydaje się, iż nie zostały zrealizowane w pełni wynikające z jego orzecznictwa zalecenia, skutkiem czego kolejne sprawy mogą być przez Polskę przegrywane.

Słowa kluczowe

skazani niebezpieczni, kara pozbawienia wolności, osoby pozbawione wolności, regulacje penitencjarne, prawa człowieka

Title

Standards for dealing with „dangerous prisoners” in ECtHR jurisprudence - prohibition of torture or inhuman or degrading treatment or punishment.

Summary

On 24 October 2015, an amendment to the Executive Penal Code came into force, the purpose of which was to adapt Polish law to the judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg on the high-profile matters: Horych v. Poland and Piechowicz v. Poland. The purpose of this article is to analyze the compliance of the current regulations with the standards of dealing with persons posing a serious danger to society or to the security of a prison, resulting from the ECtHR jurisprudence. At present, there are no decisions of the Tribunal covering the current legal status, however, it seems that the recommendations resulting from its case-law have not been fully implemented, as a result of which subsequent cases may be lost by Poland.

Key words

dangerous prisoners, penalty of imprisonment, Imprisoned persons, penitentiary regulation, human rights